

Folkbildningens bidrag för att minska den digitala klyftan

När fler och fler tjänster och funktioner flyttar ut på internet – och ofta försvinner på andra håll – blir digitala färdigheter helt avgörande för att kunna fungera i samhället. Idag sköts allt från bankärenden till kontakt med myndigheter via nätet.

Men mer än det – vårt umgänge och vårt nätverksbyggande har också blivit digitalt. Faktum är att 83 procent av den svenska befolkningen nu har gett sig ut i sociala medier.¹ Dessutom bär vi med oss internet vart vi än går, eftersom 92 procent av alla svenskar äger en smart telefon.² Eftersom vi alltid är inloggade är det också i sociala medier vi tar del av nyheter och aktuella händelser. Personer i åldern 15–24 uppger i Mediebarometern 2018 att de främst hittar sina nyheter i sociala medier och statistiken visar att Facebook står för 43 procent av den här gruppens nyhetsintag, medan exempelvis SVT bara utgör 14 procent.³

Innehållet som visas i sociala medier styrs dock av algoritmer, där tanken är att användaren får ett skraddarsytt och intressant innehåll, samtidigt som annonsörer når rätt publik. Men vad är egentligen intressant? Algoritmerna verkar prioritera innehåll som skapar starka känslor, inte minst ilska.⁴ Vi som läser delar dessutom gärna vidare sådant som gör oss upprörda – och detta har gett större spridning och nya vägar för fler medieaktörer att nå ut med sitt innehåll, speciellt om innehållet är hårt vinklat eller ibland helt enkelt falskt. Att just starka reaktioner är nödvändiga för att få utrymme i flödet gör att mer och mer innehåll blir spetsigt och ensidigt – och måhända lite motsägelsefullt har denna utveckling gjort att förtroendet för traditionella medier, som tidningar och public service, minskar.⁵

Utmaningen för folkbildningen, mitt i allt detta, är nu att hjälpa de människor som ännu inte tagit klivet in i det digitala – och som därför riskerar en ny typ av utanförskap – och samtidigt bidra med verktyg och nyansering så resten av befolkningen kan handskas med ett nytt nyhetsklimat och sociala medier som arena både för arbete, fritid, relationer och samhällsaktivism.

Digidel – satsningen som fick 500 000 människor att logga in

Läget är annorlunda nu mot hur det var för bara tio år sedan. 2010 beräknades en och en halv miljon svenskar befinna sig i digitalt utanförskap, antingen för att de inte kunde eller för att de inte ville använda internet.⁶ För att ändra på det kraftsamlade studieförbunden, tillsammans med andra delar av civilsamhället – och under namnet ”Digidel” skapades en satsning för att få minst 500 000 svenskar att bli digitala, innan 2014.

Kampanjen lyckades och ledde dessutom till fler viktiga delaktighetsinitiativ.⁷ För studieförbunden innebar kampanjen naturligtvis ett extra fokus på digitaliseringsfrågor, men utöver det synliggjorde arbetet någonting som redan fanns på plats sedan tidigare – nämligen folkbildningens långa tradition av kurser och utbildningar i datorkunskap och internetanvändning.

¹ Jerome. Att vara relevant på sociala medier – en kvalitativ studie om hur människor presenterar sig själva på sociala medier. Luleå tekniska universitet, 2019.

² Svenskarna och internet, 2019. Internetstiftelsen, 2020.

³ Nordicom-Sveriges Mediebarometer 2018. NORDICOM, Göteborgs Universitet, 2019.

⁴ Truedson (red). Fejk, filter och faktaresistens – hotar sociala medier demokratin? Institutet för mediestudier, 2018.

⁵ Truedson (red). Fejk, filter och faktaresistens – hotar sociala medier demokratin? Institutet för mediestudier, 2018.

⁶ Svenskarna och internet, 2012. Internetstiftelsen, 2012.

⁷ Ökad digital delaktighet, slutrapport Digidel2013. Digidelnätverket, 2013.

En fungerande infrastruktur för grundläggande datorkunskap

Återigen, i en tid där 83 procent av befolkningen är på sociala medier och 92 procent äger en smart telefon är det kanske naturligt att inte jättemycket fokus läggs på kurser och satsningar för grundläggande datorkunskap. Men för de som fortfarande står utanför det digitala samhället är det kanske just sådana insatser som behövs.

Studieförbunden erbjuder fortfarande kurser i datorkunskap och har dessutom de nödvändiga resurserna för att genomföra dem – det vill säga undervisningssalar, studiematerial och utbildade cirkelledare. Bara hos Studieförbundet Vuxenskolan finns höstterminen 2020 grundläggande kurser och fördjupningar i datorkunskap för både PC och Mac, nybörjarkurser och fördjupningar för läsplattor och smarta telefoner, specifika kurser för olika bankers digitala tjänster och mycket, mycket mer. Exempler kommer från SV:s programförda verksamhet, men kurser i datorkunskap anordnas också tillsammans med medlems- och samarbetsorganisationer.

Studieförbunden fortsätter alltså att vara en garant för att digital grundkunskap är tillgänglig även i framtiden.

Studieförbunden satsar på källkritik och skapar möten mellan människor

Det går att argumentera för att folkbildningen i sig manar till eftertanke och nyansering. I exempelvis en studiecirkel möts människor i ögonhöjd och allas erfarenheter, kunskaper och åsikter måste beaktas. Endast genom att arbeta tillsammans kan cirkeln utvecklas och nå sina mål. Utöver detta har dock flera studieförbund även ökat sitt fokus på källkritik och demokratifrågor, med material, föreläsningar och cirklar om källkritik och med satsningar som ”Sverige pratar” – en respektfull plats för diskussioner online, där meningsmotståndare matchas ihop för att försöka förstå varandra bättre.

Mycket av problemen med polarisering i samhället uppstår när människor inte möts. Vi får en svartvit bild av varandra – och diskuterar i högt tonläge bakom våra skärmar. Men sju av tio cirkeldeltagare uppger att de lärt känna nya människor det senaste året⁸, människor de inte skulle ha träffat annars.

Folkbildningen blir på så sätt en garant för ett mer öppet samhälle, där fler röster blir hörda och där fler människor möts.

Studieförbundet Vuxenskolan vill särskilt lyfta

- Vi finns på plats nära målgruppen, med verksamhet i landets alla kommuner och med lång tradition av bildnings- och folkbildningsverksamhet.
- Vi erbjuder grundläggande stöd, året runt och oavsett influenser och trender.
- Detta område blir extra viktigt i omställning efter coronatiden.

⁸ Folkbildningsrådets cirkeldeltagarpanel 2018. Folkbildningsrådet, 2018.